

Sju korte tekster om fotografi

Skrevet av Brynhild Bye-Tiller

Mer enn ferieføtter på Instagram

En naken fot som tester badetemperaturen i vannet er et velkjent feriemotiv. Hege Roksvåg Nygård (f.1970) har fotografert føtter men ikke i vannkanten. Hennes føtter, i en serie på tre bilder, stikker fram under en kjolekant og vrir seg gradvis mot hverandre. Det er ikke føtter som går eller spriker mot sola. Det er føtter som føler seg forsiktig fram på et gulv. I et lys som kommer mykt inn fra siden. Sannsynligvis fra et vindu. Det er vanskelig å se om bildene er tatt ovenfra og ned, eller bortover mot en vegg, men de er tatt innendørs. Ikke ute ved sjøen og ikke i sollys som ville gjort det vanskelig å få fram de rike hudtonene. Roksvåg Nygårds velbalanserte eksponering viser fram de ulike overflatene og forsterker kjolenes volum og drapering. I denne serien med stående bilder, satt tett sammen på en flate, kan bildene oppleves både i tre deler og som en helhet. Det er lett å tenke på en tredelt altertavle (triptyk) som lukkes som et skap. Et skap som åpnes til fastsatte høytider i kirkeåret. Utenom religiøse konnotasjoner lar også Roksvåg Nygård publikum oppfatte en bevegelse i et tidsforløp. Hun viser tre bilder med små variasjoner. Føttene er plassert litt forskjellig fra bilde til bilde, også andre elementer varierer. Slik som; med/uten neglelakk, hvit/svart kjole og mye/lite

volum i kjolen. Variasjonene gir publikum noe å bryne seg på. Noe å bruke fantasien på. Hvilken type bevegelse er dette? Hvor går den? Roksvåg Nygård gir slik publikum rom til refleksjoner og spør i tittelen: «Når slutter jeg å være den jeg er?»

Fire eksponering på et soverom

I en svart/hvit serie med fire eksponeringer fra et soverom har Roksvåg Nygård iscenesatt en velkjent pårørende-situasjon. En ektefelle/partner er gått bort. Hva nå? Hvilken del av senga skal den etterlatte ligge på? Den etterlatte sitter på senga med ryggen til kameraet, vendt mot den delen av senga som er tom. Med små variasjoner i et tidsforløp oppfatter vi også her en bevegelse. Mellom første og siste eksponering ser vi personen vender seg bort fra den tomme senga mot høyre. Hege Roksvåg Nygård fra Levanger er psykiatrisk sykepleier, universitetslektor ved Fakultet for sykepleie og helsevitenskap, Nord universitet, og hun tar ekstravakter i en demensavdeling. Hun ønsker å sette søkelyset på en svært viktig del av vår helsetjeneste – pårørende-dimensjonen. Mange av oss vil gjennom et langt liv oppleve å være hjelpetrengende i perioder, og alle trenger vi sterke pårørende som en ressurs når vi ikke er friske nok selv. – I psykisk helsearbeid, som jeg har mest erfaring fra, vet vi at mange pårørende periodevis lever i belastende livssituasjoner, sier Roksvåg Nygård. De strekker seg svært langt for at den de er glad i skal ha de beste muligheter for bedring og et godt liv. Samtidig må de forholde seg til at samfunnet rundt kan mangle kunnskap om psykiske lidelser, noe som skaper usikkerhet og utrygghet - og slik opprettholdes tabuet.

Med stort mot byr hun på seg selv

Ragni Naavik (f.1964) gir oss et 100 % ufiltrert innblikk i hennes liv gjennom fire fotografier. Et liv som endret seg etter at hennes mann fikk Levylegeme-demens som 56 åring. Vi kan se et dokumentarisk portrett av Naaviks mann på hans 60-årsdag. Han sitter bak et bord. En meierismør kuvert er åpnet. Han er i gang med å smøre på brødskiva. Et fat med spekemat, et tomt vinglass, et norsk bordflagg og en bursdags-girlander ligger i forgrunnen. I bakgrunnen sees en avslått flatskjerm. Blikket er festet rett på fotografen. Et vennlig blikk. Alle elementer roper bursdagsfeiring på institusjon og ikke i hjemmet. Slik er ekteparets liv. Slik er virkeligheten som pårørende. Rått og ærlig. Naavik forsøker ikke å pynte på hverdagen sin. – Jeg har gått fra å være en ektefelle til å bli en omsorgsarbeider. Vi må finne nye mestringsarenaer. Diagnosen rammet mannen min men sykdommen rammet hele familien, sier Ragni Naavik som tør å vise oss det som er vanskelig. Naavik sjonglerer i måten hun bruker fotografiet. I tillegg til dokumentarfotografi har hun iscenesatt de ulike rollene hverdagen hennes består av, gjennom å ta bilde av fem ulike hodeplagg. En hvit bøttehatt, en svart lue, en gul giraffcaps, en grønn sommerhatt og en rød skipperlueaktig hatt. Naavik inkluderer også tekst, i form av et tankekart med fem nøkkelord. Det står: «Sliten», «Sorg», «Pårørende», «Nytt liv» og «Carpe diem». Alle bildene til sammen, både dokumentar og iscenesettelse, forteller om en slitsom hverdag som pårørende.

I et siste portrett ser vi en person sittende på knærne med hodet bøyd framover. Personen sitter utendørs i et av sporene på en løpebane med rødt tartandekke. Bildet er tatt i øyenhøyde slik at vi tydelig ser et ansikt i profil. Et slitent ansikt vendt ned mot hendene som hviler på knærne. I mellomgrunnen sees en annen løper. I bakgrunnen sees skog og bebyggelse. Det er midt på dagen.

Ragni Naavik fra Levanger er amatør fotograf, operasjonssykepleier og likeperson[1] for pårørende for Levylegeme-demens. – Jeg er fortsatt i jobb og ønsker ved hjelp av min erfaring, og være en støtte og hjelp for andre som er i samme situasjon.

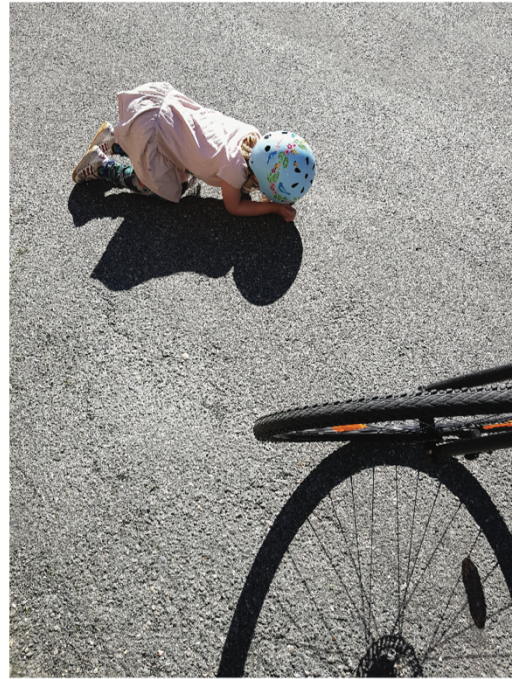
Stram historiefortelling med fotografi

Lisbeth Lein (f.1967) har konstruert et fotografisk essay med tre bilder som undersøker temaet «Brødre». Hovedbildet er tatt utendørs og viser en hendelse. Vi ser to gutter løpe på vei bort fra kameraet. De løper sammen, side ved side bortover en brygge ved sjøen. I venstre kant av bildet ser vi en murvegg dekt med oransje graffiti. Vi skimter en bebyggelse i bakgrunnen. I forgrunnen ser vi et grønt skjerf liggende på bakken. Noen må ha mistet skjerfet. Det kunne ha vært hvilke som helst gutter men Lein bruker tittelen «Brødre» til å presisere relasjonen. På to andre og mindre bilder, ser vi en hånda til en gutt som løfter persiennene med pekefingeren for å se ut. Dagslyset faller ned og avslører detaljer på hånda. På det tredje bildet ser vi de samme guttene på vei ned en trapp. Innendørs, med samme ytterklær og samme veske over skulderen som når de springer bortover brygga. Vi kan ane en rekkefølge i en hendelse. Hvor er de på vei og hvorfor løper de? Lein makter å tilføre et mysterium til fortellingen. Med åpne fargekoordinerte bilder kan vi bruke fantasien til å tenke på brødre, relasjoner og søsken som pårørende. Med ulike kameravinkler, ulike utsnitt og ulikt type lys, blir essayet både informativt og interessant.

Alternative pårørendeaktiviteter

Eva Furseth (f.1971) har valgt en analytisk innfallsvinkel til temaet pårørende. Hun spør hva vil det si å være pårørende? Er det mer enn sorgarbeid og sykepleie? Svaret viser hun i bildeserien «Spor» hvor hun har iscenesatt seg selv som arkivar. I tre dokumentariske portretter ser vi henne i et arkiv. Først ved vinduet mens hun blar i store gamle skinnbundne manuskripter. Det andre mellom hyllene mens hun blar i en bok i en eske på gulvet. I det tredje sees Furseth i bakgrunnen mens vi ser bøker i en bokhylle i forgrunnen. Alle portrettene viser fram miljøet i et arkiv. Steder som oppbevarer spennende dokumenter etter menneskers liv. I et fjerde bilde ser vi en eldre kvinne i et privat hjem, sitte ved et bord og lese i en stor gammel bok. Furseth har flyttet seg bak kamera og inkluderer også et detaljbilde fra boka i bildeserien. Vi kan se alfabetiserte håndskrevne notater skrevet i blekk. Vi kan se et innhold sortert i kolonner. Furseth utvider fortellingen med å vise oss hvem som er mottaker av informasjonen hun finner i arkivet. Ikke bare beskrivelser av en handling men hvordan en handling kan påvirke andre. I dette tilfelle er det kanskje viktige spor etter kvinnens familie. Spor av betydning for et annet menneske. Informasjon som potensielt kan bety mye for noen. Å gå på oppdagelsesferd i arkivene kan gi mye for de vi står nær.

Observasjon og refleksjon

Anne Gro Gullvik Frøiland (f.1981) viser to delvis abstrakte fotografiske observasjoner i Kintsugi-utstillinga. Begge observasjonene er gjort utendørs. I naturlig lys, riktignok på ulike tider av døgnet slik at lysforholdene varierer. Det første bildet er tatt i overskyet vær om kvelden og det andre bildet er tatt i skinnende sol midt på dagen. Ingen av bildene har en horisont fordi de enten er tatt rett ned eller rett opp. Gullvik Frøiland har iaktatt greiner i et stort lauvløst tre gjennom kameralinsa. Vi kan se et nettverk av greiner mot en blå kveldshimmel. Stammen deler seg i to, for så å dele seg igjen og igjen og igjen. Til slutt, øverst i toppen av treet, er årets skudd samlet i en vifteform. Gullvik Frøiland understreker denne formen for vekst med tittelen «Forgreininger». Gullvik Frøiland har ikke bare observert naturen, hun har også sett ned mot asfalten og skyggene en sterk sol kan skape. I bildet «Skyggelandskap» har hun fanget slagskygger fra et sykkeldekk og et barn som ligger på kne med hodet i hendene. Skyggene/ linjene er tydelige og mørke mot en lys grå flate, noe som gir bildet grafiske kvaliteter. Oransje reflekser i eikene danner også en fin komplementærkontrast mot de blå fargene.

Gullvik Frøiland gjør oss oppmerksom på detaljer i våre omgivelser som de færreste stopper opp for å se – som en moderne Espen Askeladd. I stedet for å fortelle en konkret historie er Gullvik Frøilands bilder åpne og gir publikum en mulighet til å lese sine egne historier i bildene. Slik blir bildene en unik personlig opplevelse for hver person som tar seg tid til å se.

Sterk symbolbruk om pårønderollen

Renée C. Ræder (f.1970) deltar med to stående enkeltbilder i Kintsugi-utstillinga. Det første bildet er tatt utendørs under en bru. Det er tidlig vår. Elva er tørrlagt. Rester av en gammel trebru sees i forgrunnen. I mellomgrunnen sees et betongfundament og et monumentalt bruspenn. På en stein, på bakken under brua sitter en person med ryggen mot oss og hodet lent framover. Posituren levner liten tvil om at det her er snakk om noen som sliter psykisk. Ræder har iscenesatt en potensielt dramatisk situasjon. Fotografiet har fått tittelen «Uten tittel». Det andre bildet er tatt innendørs. Vi ser to gamle sterk hender som holder rundt noen avskårne greiner med lubne gåsunger. Med gule støvbærere mot en blå bakgrunn. Da vet vi at det er tidlig vår. Kanskje har noen pårørende plukket disse gåsungene. Hendene fyller over halvparten av flata. Gamle hender er et velkjent symbol på omsorg. Ræder makter å iscenesette symbolene på en sofistikert måte som treffer publikum hardt. Også ved tittelen 12:05 som åpner opp og lar publikum bruke fantasien.

Renée C. Ræder kommer fra Klæbu. Hun er utdannet hjelpepleier og barnevernspedagog, og har jobbet på sykehjem, i barnehage, skoler og barnevernsinstitusjoner. – Jeg har alltid vært opptatt av farger og komposisjoner, og har det siste året fått øynene opp for foto som uttrykksform. I Kintsugi-prosjektet har jeg tatt utgangspunkt i stikkordet nettverk, og ønsker gjennom bildene sine å sette fokus på verdien av å kunne hjelpe hverandre i ulike livssituasjoner. De fleste av oss vil en eller annen gang oppleve å være pårørende eller en som trenger pårørende selv. Da kan det bety mye at det er flere som gir omsorg, at det er flere som gir hjelp og støtte sier Ræder.

Et fotografisk «me» eller optisk bedrag på torget i Trondheim

Et me er et merke på land som viser nøyaktig hvor du befinner deg på sjøen. I gamle dager, før kompass og ekkolodd ble vanlig i båtene, var det nødvendig med fortløpende me-er for å finne fram til fiskeplassene og til å orientere seg på havet. Et me kan være fjell, nes, holmer, bygninger, fyrlykter eller andre sjømerker som står i et spesielt forhold til hverandre. Tone Smistads (f.1978) fotografiske portrett av en ung jente i Kintsugi-utstillinga kan minne om et me. Portrettet sees på lang avstand. Fra mange kanter og publikum tiltrekkes jentas blikk. Det er vanskelig å ikke få øyekontakt med jenta med store tillitsfulle brune øyne på vei forbi utstillinga. Men der stopper likheten med et me. For å finne ett nøyaktig sted trenger du flere me-er å koordinere etter. Kan Smistads fotografi heller ha samme effekt som perspektivet i maleriet «Den gule tømmerstokken» av Edvard Munch, hvor publikum opplever at tømmerstokken peker rett mot betrakteren selv om vedkommende beveger seg? Munchs optiske bedrag lages av en lang tømmerstokk som går fra forgrunn og strekker seg gjennom en furuskog dypt innover i bildet. I Smistads portrett fyller ansiktet hele formatet. Vi ser mindre av omgivelser som kan gi et dypere rom i bildet. Uansett om portrettet er et me eller et optisk bedrag, så har Smistad hatt kontakt med et annet menneske. Et portrett er alltid et resultat av et samarbeid mellom to mennesker. Om relasjoner og det å bygge tillit til hverandre. I dette portrettet sees en tydelig og stor tillit mellom fotograf og motiv. Jenta har et smil om munnen. Hun er bløt i håret og har håret festet i en hestehale. Hun ser uredde rett på fotografen, og det er noe med

dette blikket som rommer en hel verden. Smistad har gitt fotografiet tittelen «De små ting». Det er ingenting smått med relasjonen som sees i dette bildet. Den er stor, dyp og mangefasettert. Gjennom å sette fokus på et ungt menneske og relasjoner, utfordrer Smistad den tradisjonelle pårørende-rollen. Kan barn være pårørende?

Fotnoter

[1] En likeperson er ikke en fagperson, men en som selv har erfaringer som pårørende, og har fått opplæring i det å være likeperson. Alle likepersoner har taushetsplikt. Du kan ringe, eller sende en sms.